

MINISTERUL AGRICULTURII
ȘI DEZVOLTĂRII RURALE

EVALUAREA ON-GOING A PNDR
2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

EVALUAREA ON-GOING A PROGRAMULUI NAȚIONAL DE DEZVOLTARE RURALĂ 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

Studiul de evaluare I – RAI 2016

Rezumat executiv

Septembrie 2017

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat
din FEADR prin
Măsura 20 din cadrul
Programului Național
de Dezvoltare Rurală
2014-2020

ACZ Consulting
Strategies and beyond

CUPRINS

1. INTRODUCERE	3
2. CONTEXTUL EVALUĂRII	3
3. METODOLOGIA	4
4. DESCRIEREA PROGRAMULUI, A MĂSURILOR ȘI A BUGETULUI, DUPĂ CAZ, ÎN FUNCȚIE DE SPECIFICUL STUDIILOR DE EVALUARE	6
5. ANALIZA DE ANSAMBLU A EFICACITĂȚII, EFICIENȚEI ȘI RELEVANȚEI SPRIJINULUI ACORDAT PRIN INTERMEDIUL PROGRAMULUI	7
5.1. EFICACITATEA PROGRAMULUI	7
5.2. EFICIENȚA PROGRAMULUI	8
5.3. RELEVANȚA PROGRAMULUI	8
6. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	9
6.1 CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI REFERITOARE LA PRIORITĂȚI/DOMENII DE INTERVENȚIE	9
Prioritatea 1	9
Prioritatea 2	9
Prioritatea 3	10
Prioritatea 4	10
Prioritatea 5	11
Prioritatea 6	12
6.2 CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI CU PRIVIRE LA ASPECTE SPECIFICE ȘI ORIZONTALE	12

1. Introducere

Evaluarea on-going a PNDR urmărește analiza eficacității (măsura în care au fost îndeplinite obiectivele stabilite), eficienței (relația optimă între resursele folosite și rezultatele obținute), relevanței (măsura în care obiectivele programate sunt în conformitate cu nevoile, problemele și diferite alte aspecte întâlnite în implementarea programului) și a impactului socio-economic generat de intervențiile programului asupra dezvoltării durabile și echilibrate a spațiului rural românesc.

Pe parcursul activităților de evaluare desfășurate, echipa de experți a utilizat metode și tehnici de analiză calitativă și cantitativă, ce au fundamentat răspunsurile la întrebările comune și specifice de evaluare și au permis dezvoltarea concluziilor și a recomandărilor prezentate la nivelul raportului de evaluare.

Datele care au stat la baza primului studiu de evaluare on-going reflectă situația implementării PNDR 2014-2020 până la data 31.12.2016.

2. Contextul evaluării

Obiectivul general al Studiului de evaluare I este reprezentat de evaluarea relevanței, eficienței și eficacității intervențiilor prin PNDR, dar și a impactului și factorilor de succes sau de eșec ai programului. Realizarea obiectivului general asigură analiza modului în care programul de dezvoltare rurală a răspuns nevoilor actuale ale României, dar și a măsurii în care programul a contribuit la prioritățile stabilite la nivelul Uniunii Europene.

Studiul I este furnizat în vederea elaborării RAI consolidat 2016 și conține răspunsuri atât la întrebările comune de evaluare PNDR nr. 1-20, cât și la întrebările specifice de evaluare PNDR nr. 1-15.

În conformitate cu prevederile Sistemului Comun de Monitorizare și Evaluare, evaluarea on-going a Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020 este realizată de evaluatorul independent ACZ Consulting SRL & t33 SRL, selectat în urma unei proceduri de licitație publică. Contractul de servicii *Evaluarea on-going a Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020 în perioada 2017-2020* a fost semnat în data de 05 aprilie 2017 și are o durată de implementare de 46 luni, din care 43 de luni de implementare a activităților proiectului și 3 luni necesare pentru efectuarea plății finale, conform prevederilor instrucțiunilor de plată și efectuării ultimei tranșe de plată.

Procesul de evaluare on-going a programului de dezvoltare rurală presupune parcurgerea a patru faze metodologice, prezentate în figura de mai jos:

Figura nr. 1 Fazele metodologiei de evaluare on-going

3. Metodologia

Pe parcursul procesului de evaluare echipa de experți a utilizat **atât surse primare de date**, cât și **surse secundare**.

În ceea ce privește **sursele primare de date** utilizate pentru elaborarea primului studiu de evaluare on-going a PNDR 2014-2020, au fost colectate date prin:

- Ancheta pe bază de chestionar pentru colectarea informațiilor necesare în vederea calculării indicatorilor complementari de rezultat;
- Interviuri semi-structurate cu actori cheie implicați în gestionarea, implementarea și monitorizarea PNDR 2014-2020;
- Chestionare pentru efectuarea studiilor de caz, în vederea colectării informațiilor calitative și cantitative privind implementarea proiectului și a efectelor preliminare ale programului;
- Focus grupuri pentru prezentarea și discutarea rezultatelor evaluării obținute în baza instrumentelor antemenționate.

Sursele secundare utilizate pentru colectarea datelor au fost reprezentate de date ale RICA și date provenind din sistemul de monitorizare al programului.

Ancheta pe bază de chestionar

Chestionarul a fost utilizat pentru calculul valorii atinse pentru cei cinci indicatori complementari de rezultat definiți în fișele pentru furnizarea răspunsurilor la întrebările comune de evaluare pentru programele de dezvoltare rurală din perioada 2014-2020. Cei cinci indicatori complementari de rezultat sunt identificați în continuare:

Domeniu de intervenție asociat	Indicator complementar de rezultat		
2A	R2	Change in Agricultural output/AWU	Modificarea producției agricole a fermelor sprijinite/unitate anuală de timp de muncă
5A	R13	Increase in efficiency of water use in agriculture in RDP supported projects	Creșterea eficienței utilizării apei în agricultură în proiectele sprijinite prin PNDR

Domeniu de intervenție asociat	Indicator complementar de rezultat		
5C	R15	Renewable energy produced from supported projects	Energia din surse regenerabile produsă prin proiectele sprijinite
5D	R18	Reduced emissions of methane and nitrous oxide	Reducerea emisiilor de metan și de protoxid de azot
5D	R19	Reduced ammonia emissions	Reducerea emisiilor de amoniac

În vederea culegerii datelor necesare calculării indicatorilor complementari de rezultat s-a utilizat selecția statistică aleatoare. Întrucât populația totală a fost de mici dimensiuni s-a utilizat selecția aleatoare simplă.

Având în vedere dimensiunea populației totale, pentru calculul indicatorilor complementari de rezultat R2, R13, R18, R19 s-a utilizat observarea parțială, respectiv utilizarea unui eșantion reprezentativ din punct de vedere statistic și extrapolarea rezultatelor obținute la nivelul întregii populații. Pentru indicatorul complementar de rezultat R15, având în vedere numărul redus de proiecte finalizate până la data de 31 decembrie 2016 s-a propus observarea totală, respectiv analizarea tuturor proiectelor finalizate până la 31 decembrie 2016.

Interviuri semi-structurate

Colectarea datelor calitative s-a realizat prin intermediul a 12 **interviuri semi-structurate**, desfășurate în perioada 23-29 mai 2017. Interviurile s-au desfășurat față în față sau prin intermediul telefonului, actorii cheie implicați, fiind:

- reprezentanți ai Autorității de Management (8 interviuri);
- alți actori cheie din sistemul de management al programului: AFIR (1 interviu)
- actori cheie în domeniul economic: Federația Națională a Producătorilor din Agricultură, Industrie Alimentară și Servicii Conexe din România – PRO AGRO (1 interviu);
- mediul academic: Institutul de Cercetare – Dezvoltare pentru Pomicultură Pitești - Mărăcineni (1 interviu);
- alți actori relevanți pentru sectorul mediu (1 interviu): Ministerul Mediului Direcția Biodiversitate.

Studiile de caz

În vederea colectării unor date amănunțite privind proiectele finalizate și a unor informații utile pentru a furniza răspunsul la întrebările de evaluare, în perioada 29 mai – 8 iunie 2017, au fost desfășurate studii de caz prin aplicarea unor chestionare în rândul beneficiarilor.

Studiile de caz au vizat proiectele cu contribuții principale pe diverse domenii de intervenție. În stabilirea sferei de aplicare a studiilor de caz a fost considerat stadiul de implementare a diferitelor măsuri la nivelul PNDR 2014-2020.

Focus grupuri

O altă metodă aplicată pentru colectarea informațiilor de natură calitativă a fost reprezentată de focus grupuri. Astfel, în data de 07 iunie 2017 au fost organizate și desfășurate 4 focus grupuri, în vederea completării informațiilor colectate prin chestionare, studii de caz și interviuri, pentru a răspunde la întrebările de evaluare referitoare la Domeniile de Intervenție încadrate pe Prioritățile 2, 4, 5 și 6.

4. Descrierea programului, a măsurilor și a bugetului, după caz, în funcție de specificul studiilor de evaluare

PNDR 2014-2020 reprezintă o oportunitate de abordare a punctelor slabe, prin consolidarea punctelor tari și utilizarea oportunităților spațiului rural, în baza lecțiilor învățate și progreselor PNDR 2007-2013. Prin intermediul obiectivului general al PNDR 2007-2013 au fost create bazele utilizării durabile a terenurilor agricole și forestiere, creându-se premisele menținerii și conservării patrimoniului natural rural. Astfel, PNDR 2014-2020 își propune valorificarea și continuarea eforturilor pentru dezvoltarea rurală prin următoarele obiective strategice:

- i) restructurarea și creșterea viabilității exploatațiilor agricole;
- ii) gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea schimbărilor climatice
- iii) diversificarea activităților economice, crearea de locuri de muncă, îmbunătățirea infrastructurii și serviciilor pentru îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale.

În vederea atingerii obiectivelor propuse, la nivelul PNDR au fost definite 6 priorități, fiind transpuse prin domenii de intervenție (D.I.) care facilitează și realizarea obiectivelor transversale privind inovarea, protecția mediului, atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptare la acestea.

5. Analiza de ansamblu a eficacității, eficienței și relevanței sprijinului acordat prin intermediul programului

5.1. Eficacitatea programului

La finalul anului 2016, PNDR prezintă un nivel de implementare destul de slab, din toate punctele de vedere: procedural, financiar și fizic¹.

Întârzierile în lansarea mai multor măsuri prevăzute au afectat gradul de eficacitate al Programului. Chiar dacă nu s-au stabilit obiective specifice pentru finalul anului 2016, nivelul cheltuielilor este scăzut, iar nivelul realizărilor indicatorilor este în multe cazuri nesatisfăcător, cu îngrijorări care pot apărea în anumite cazuri pentru realizarea obiectivelor pe termen mediu stabilite la nivelul cadrului de performanță.

Două aspecte sunt foarte relevante pentru a fi luate în considerare în vederea reprezentării unei situații care, în opinia evaluatorilor, încă necesită eforturi foarte importante din partea sistemului de management pentru a îmbunătăți performanța programului:

- o parte foarte importantă a realizărilor actuale ale PNDR a fost garantată de proiectele provenite din tranziție, moștenite din perioada de programare anterioară. Acest lucru este adevărat din punct de vedere procedural, financiar și, de asemenea, fizic. PNDR 2014-2020 a înregistrat rezultate slabe, în afara celor pentru care programul 2007-2013 a pregătit un context favorabil;
- nivelul actual al eficacității programului pare legat într-o foarte mare măsură de succesul câtorva măsuri / domenii de intervenție; datele, precum și sursele calitative, nu prezintă o funcționare comprehensivă a programului, ci o situație foarte diversificată, în care unele succese compensează, pentru moment, aspectele îngrijorătoare și întârzierile.
- dificultățile referitoare la implementarea programului par mai mult legate de situațiile externe și contextuale, decât de problemele interne ale procedurilor de funcționare - pe care sistemul de management demonstrează că le poate gestiona (a se vedea răspunsul la întrebarea specifică de evaluare 4). Evaluatorii sunt de acord cu principalele probleme identificate în implementare, precum modificările legislației (achizițiile publice în primul rând), problemele structurale, istorice legate de înregistrarea proprietății funciare în țară, piața creditelor și problemele de cofinanțare întâmpinate de beneficiari.

¹ Implementarea procedurală este reprezentată de nivelul la care programul a reușit să lanseze apelurile de proiecte aferente măsurilor programate, respectiv să activeze procedurile de depunere, selecție și finanțare a cererilor și să genereze proiecte finalizate; Implementarea financiară este reprezentată de nivelul atins al angajamentelor și al cheltuielilor în comparație cu alocările financiare pentru fiecare măsură a programului; Implementarea fizică este reprezentată de nivelul la care programul și-a atins rezultatele și indicatorii de rezultat..

5.2. Eficiența programului

Nivelul de implementare a programului este foarte scăzut pentru efectuarea unei analize cuprinzătoare și semnificative a eficienței cheltuielilor sale.

Numărul redus de proiecte finalizate și concentrarea lor pe câteva măsuri impun realizarea evaluării într-o etapă ulterioară în care programul se află într-un stadiu mai avansat de implementare, pentru a putea formula concluzii pertinente.

În general, eficiența administrativă a sistemului de management și implementare a programului poate începe să fie evaluată, cel puțin pe baza unor surse și metode calitative. Așa cum este ilustrat în răspunsul la întrebarea specifică de evaluare 4, interviurile cu reprezentanții sistemului de management și părțile interesate - precum și rezultatele sondajelor realizate în rândul beneficiarilor - arată o imagine generală pozitivă a sistemului de management, a eficienței acestuia și a capacității sale îmbunătățite de a reduce poverile administrative asupra beneficiarilor, în comparație cu perioada anterioară de programare.

Inovațiile importante, precum adoptarea sistemului de aplicații on-line și introducerea progresivă a opțiunilor de cost standard, produc efecte, reușind să compenseze în parte blocajul care a afectat cheltuielile măsurii de asistență tehnică, beneficiarii și părțile interesate așteptând încă proiectele esențiale cu impact semnificativ asupra eficienței administrative și reducerii sarcinilor administrative.

5.3. Relevanța programului

Relevanța Programului, cu necesitățile teritoriului rural din România, coerența sa internă și coerența externă cu prioritățile UE în domeniul dezvoltării rurale, au fost evaluate prin evaluarea ex-ante, la momentul depunerii PNDR 2014-2020 spre aprobarea Comisiei.

Până la finalul anului 2016, PNDR a fost modificat de 3 ori, pentru a ajunge la cea de-a patra versiune a sa, în vigoare din noiembrie 2016.

Niciuna dintre aceste modificări nu a avut un domeniu de aplicare astfel încât să modifice relevanța intervențiilor PNDR, comparativ cu versiunea inițială prezentată la evaluarea ex-ante.

Pe de altă parte, în primii doi ani de implementare, nu s-au produs schimbări relevante în contextul economic și social care ar necesita o reevaluare a relevanței intervenției Programului.

6. Concluzii și recomandări

6.1 Concluzii și recomandări referitoare la priorități/domenii de intervenție

Prioritatea 1

Concluzii

- DI 1A: Fără a lua în considerare întârzierile în implementare, serviciile de instruire și consultanță, precum și inițiativele de cooperare, au fost programate corespunzător și împărtășite în mod adecvat partenerilor și potențialilor beneficiari.
- DI 1B: În această etapă a perioadei de programare, nu este posibilă cuantificarea măsurii în care programul a favorizat cooperarea în zonele rurale, deoarece nu există progrese în ceea ce privește M16.
- DI 1C: Măsura 1, care contribuie în mod direct la realizarea obiectivelor DI 1 C, a înregistrat întârzieri semnificative în ceea ce privește implementarea. Până la data de 31.12.2016 au fost lansate două apeluri de proiecte, dar nu a fost selectat/contractat niciun proiect.

Recomandări

- DI 1A: Pe baza experienței anterioare, este necesar **să se dezvolte în continuare activitățile de comunicare** în direcția potențialilor beneficiari, pentru a crește gradul de conștientizare al acestora legat de importanța serviciilor de instruire și consultanță pentru îmbunătățirea performanțelor.
- DI 1B: Având în vedere faptul că niciun proiect nu a fost finanțat în cadrul M16 până la finalul anului 2016, este esențial să se accelereze lansarea apelurilor de proiecte și procesul de selecție.
- DI 1C: Pentru a răspunde nevoilor de formare identificate de program și monitorizate periodic de AM, este esențial să se accelereze publicarea apelurilor de proiecte și următorul proces de selecție.

Prioritatea 2

Concluzii

- **DI 2A:** În pofida dificultăților întâmpinate în perioada de implementare 2007-2013 (M112, M121 și M125 din cadrul Axei 1), evidențiate și în evaluarea ex-post, situația actuală a măsurilor legate de DI 2A (cu excepția măsurilor 1 și 2) poate fi considerată că prezintă aspecte pozitive datorită noilor proiecte, dar și a celor aflate în tranziție, care în anumite cazuri sunt foarte relevante (submăsurile 6.3 și 4.3).
- **DI 2B:** Reducerea numărului de tineri fermieri în România este o problemă care ar putea fi rezolvată prin măsura 6.1, ce înregistrează o performanță bună în ceea ce privește atingerea țintei.

- **DI 2C+:** Creșterea și menținerea viabilității forestiere reprezintă un aspect critic pentru dezvoltarea sectorului forestier din România. Prin urmare, obiectivul principal nu este reprezentat doar de îndeplinirea obiectivului legat de lungimea/ acoperirea drumurilor forestiere, care poate fi ușor obținut având în vedere noile proiecte, ci de găsirea unei modalități de îmbunătățire a performanțelor cheltuielilor publice.

Recomandări

- DI 2A: Redefinirea criteriilor de selecție în cadrul submăsurii 4.1, sectorul culturi de câmp, pentru a se permite finanțarea proiectelor de calitate și în alte sectoare agricole pentru a reduce supra-depunerea;
- DI 2B: Facilitarea posibilității de asigurare a ratei de cofinanțare pentru solicitanții care accesează măsurile de investiții ; Încurajarea beneficiarilor prin simplificarea procedurilor administrative
- DI 2C+: În prezent, construcția noilor drumuri forestiere și reînnoirea/modernizarea drumurilor deja existente, se încadrează în același buget financiar. Se recomandă scindarea alocării financiare în cadrul componentei forestiere prin delimitarea acțiunilor de înființare a drumurilor forestiere noi și modernizare a drumurilor forestiere existente.

Prioritatea 3

Concluzii

- **3A: Până la 31 decembrie 2016, gradul de atingere al obiectivul PNDR de a sprijini producătorii primari prin** integrarea mai bună a acestora în lanțul agroalimentar, prin intermediul schemelor de calitate, este scăzut, un număr redus de proiecte fiind finalizate în cadrul măsurilor 04 și 16.
- **3B:** Submăsurile 17.2 și 1.2 nu au fost lansate, așadar, nu există efecte asupra prevenirii și gestionării riscurilor la nivelul exploatațiilor.

Recomandări

- 3A: Promovarea rapidă a implementării instrumentului financiar în scopul facilitării accesului la credite și creșterii depunerii de proiecte în cadrul SM 4.2.

Prioritatea 4

Concluzii

- 4A : Pare a exista o lipsă de conștientizare cu privire la legătura dintre practicile agricole și biodiversitate, în special în ceea ce privește M13. Există, de asemenea, o problemă privind atractivitatea măsurilor M10 și M11, în timp ce M15 nu a atins încă faza de implementare.
- 4B: O reducere semnificativă a utilizării pesticidelor și a îngrășămintelor este raportată de beneficiarii chestionați, în special în cadrul M11 privind conversia și menținerea practicilor de agricultură ecologică.
- 4C: Există o contribuție a pachetelor și submăsurilor în cadrul M10, 11 și 13, în contrast cu fenomenele de eroziune a solului și îmbunătățirea gestionării solului în general.

Recomandări

- 4A : În general, ar trebui să se urmărească și să se consolideze eforturile întreprinse de AM și agenții de a simplifica regulile și procedurile / cerințele de acces la măsurile din cadrul DI 4A, inclusiv pentru o mai bună cooperare între ministere și agențiile implicate în aspectele de mediu și climatice.
- 4B : Promovarea activităților de informare/ instruire și consiliere cu privire la cele mai bune practici agricole - în conformitate cu angajamentele și practicile din cadrul M10 și 11 - pentru o utilizare eficientă a apei la nivelul fermei / zonei angajate.
- 4C: Ar fi util să se promoveze informarea / instruirea și consilierea cu privire la cele mai bune practici agricole în combaterea eroziunii solului (și îmbunătățirea gestionării solului pe termen lung) la nivelul suprafețelor exploatate / suprafețelor plătite, în special pentru beneficiarii M13

Prioritatea 5

Concluzii:

- 5A : Implementarea PNDR prezintă efecte pozitive în ceea ce privește îmbunătățirea eficienței utilizării apei, în special prin submăsura 4.3.
- 5C: Nivelul scăzut de implementare a măsurilor care contribuie la DI nu permite o cuantificare semnificativă a contribuției Măsurii 6 la producția de energie regenerabilă.
- 5D : Există o problemă reală în ceea ce privește limitarea emisiilor de GES din activitățile agricole. În pofida nivelului limitat de angajare și realizare până în prezent, domeniul de intervenție produce efecte din punct de vedere al emisiilor de GES (raportate de indicatorii 18 și 19), care corespund în principal creșterii numărului de animale la nivelul fermelor beneficiare.
- 5E: Stadiul de implementare este limitat și nu permite o evaluare completă a contribuției măsurilor la obiectivele domeniului de intervenție.

Recomandări:

- 5A: Simplificarea criteriilor stabilite în Program pentru aplicarea în cadrul pachetului 5 (M10), pentru a face mai accesibilă finanțarea beneficiarilor; redefinirea / extinderea zonei de intervenție pentru investițiile în infrastructura de irigații, ținând cont de prevederile art. 46 din Regulamentul nr. 1305/2013;
- 5C: În această etapă a implementării, recomandările se referă în principal la o simplificare suplimentară a normelor de aplicare (condiții clare de acces și cheltuieli eligibile) și se referă la furnizarea mai multor informații adaptate profilului beneficiarilor și pe mai multe canale aplicanților cu privire la oportunitățile oferite de PNDR în domeniul energiilor regenerabile.
- 5D: Simplificarea suplimentară a procedurilor administrative pentru măsura referitoare la gestionarea efectivelor de animale și a gunoierului de grajd (de exemplu, cereri de documentație, reguli de aprobare) și termene pentru solicitanți / beneficiari; promovarea în

continuare a măsurilor / intervențiilor legate de managementul solului (în cadrul priorității 4), asigurarea suportului tehnic (îndrumare, formare) și consilierea beneficiarilor / solicitanților;

- 5E : Creșterea valorii plății compensatorii anuale inclusă în sprijinul acordat în cadrul M08, prin includerea în componenta pierderilor de venit și a celorlalte plăți acordate prin Pilonul I precum și a altor plăți de care fermierii ar fi beneficiat dacă ar fi menținut terenul în circuit agricol.

Prioritatea 6

Concluzii:

- 6A: Proiecte finanțate în cadrul SM 4.2 și SM6.4, au contribuit, în mod evident, la realizarea obiectivelor DI 6A, prin promovarea diversificării economiei rurale și crearea de noi oportunități de locuri de muncă.
- 6B : Analiza privind primele realizări ale măsurilor și submăsurilor care contribuie la DI 6B evidențiază un interes deosebit al AM, părților interesate relevante și beneficiarilor în strategiile de dezvoltare locală

Recomandări :

- 6A: Resursele financiare limitate reprezintă una dintre problemele principale care împiedică atingerea rezultatelor scontate în cadrul DI 6A. Prin urmare, este esențială o **realocare financiară**, menită să adreseze în mod optim nevoile beneficiarilor, luând în considerare coerența bugetară a programului.
- 6B: Reprogramarea alocării financiare pentru a se adapta mai bine nevoilor beneficiarilor și teritoriilor, având în vedere păstrarea coerenței interne a bugetului general al programului. În acest scop, este, de asemenea, esențial să se actualizeze analiza nevoilor teritoriilor și ale beneficiarilor pentru a asigura eficiența operațiunilor finanțate.

6.2 Concluzii și recomandări cu privire la aspecte specifice și orizontale

Inovarea

Concluzii: Majoritatea proiectelor din SM 4.1 (DI 2A) și SM 6.1T (DI 2B) au avut efecte pozitive asupra inovării. Studiile de caz aplicate la nivelul proiectelor aferente SM 19.2 (DI 6B) indică faptul că stimularea inovării reprezintă unul dintre cele mai frecvente obiective ale SDL

Recomandări: Îmbunătățirea flexibilității legislației naționale care vizează garantarea împrumuturilor necesare pentru a asigura rata de cofinanțare în cadrul proiectelor inovatoare.

Protecția mediului

Concluzii: Intervențiile implementate prin PNDR raportează o contribuție semnificativă la protecția mediului în această etapă de implementare. Pe lângă domeniile de intervenție cu efecte de mediu directe (legate de prioritățile 4 și 5), și alte măsuri contribuie la menținerea sau îmbunătățirea mediului.

Recomandări: Promovarea integrării sistematice a problemelor de mediu în logica de intervenție a programului, prin adoptarea unor criterii de selecție ecologice, informarea și instruirea solicitanților și beneficiarilor și difuzarea ghidurilor și manualelor.

Atenuarea schimbărilor climatice

Concluzii: PRD contribuie la atenuarea schimbărilor climatice. Contribuția (necuantificată) la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră din practicile agricole și reducerea consumului de energie (inclusiv introducerea energiei regenerabile) pot fi echilibrate negativ de creșterea emisiilor de gaze cu efect de seră cauzate de creșterea efectivelor de animale.

Recomandări: Sprijinirea implementării măsurilor legate de gestionarea pădurilor, în vederea eficientizării absorbției / sechestrării GES.

Mecanismele de livrare

Concluzii: Soluțiile inovatoare adoptate în cadrul procedurilor de livrare (în special sistemul de aplicații on-line și sistemul de depunere pe parcursul anului) au îmbunătățit semnificativ eficacitatea și eficiența sistemului de implementare, în comparație cu perioada de programare anterioară, generând o percepție pozitivă în rândul părților interesate și al beneficiarilor;

Recomandări: Instrumentele financiare trebuie lansate cu celeritate, pentru a oferi sprijin potențialilor beneficiari în accesarea programului, cu o gamă mai completă de soluții în privința accesului la creditare și cofinanțare;

Sectorul pomicol

Concluzii: Sectorul pomicol este un domeniu nou și specific, care nu și-a atins încă nivelul de maturitate. Având în vedere că până acum numărul proiectelor depuse și al contractelor este foarte scăzut, nu putem concluziona în ce măsură sectorul pomicol a fost stimulat de intervențiile PNDR.

Recomandări: Sprijinirea producției de material de plantare certificat la nivel național, care pare a fi o problemă relevantă pentru admiterea proiectului (creșterea costurilor de plantare);

Egalitatea de gen și non-discriminarea

Concluzii: Prima perioadă de implementare a PNDR nu a fost afectată de nicio situație directă sau indirectă de discriminare, generată de procedurile de implementare. Cu toate acestea, măsura în care programul a promovat în mod activ egalitatea de gen și nediscriminarea a scăzut în comparație cu perioada anterioară de programare.

Recomandări: Procedurile de implementare ar trebui revizuite pentru a introduce, cel puțin un angajament formal al tuturor beneficiarilor de a respecta principiile egalității de gen și nediscriminării în implementarea proiectului, indiferent de tipologia măsurilor;

Dezvoltarea durabilă

Concluzii: Dezvoltarea durabilă, în special pilonul său de mediu, reprezintă o temă transversală în cadrul PDR. Cu toate acestea, măsurile care nu se adresează direct problemelor de mediu, sprijină, în general, doar într-un mod limitat dezvoltarea durabilă.

Recomandări: Promovarea integrării sistematice a problemelor de dezvoltare durabilă în logica de intervenție a programului, prin adoptarea unor criterii de selecție ecologice, informarea și instruirea solicitanților și beneficiarilor și difuzarea ghidurilor și manualelor.

Schimbările climatice

Concluzii: Obiectivele privind schimbările climatice sunt, în general, observate în implementarea PNDR. S-a obținut o reducere a consumului de energie și creșterea energiei regenerabile.

Recomandări: Promovarea sinergiilor dintre măsurile de inovare și obiectivele privind schimbările climatice.

Parteneri

Concluzii: Partenerii au contribuit la această etapă inițială de implementare a PNDR într-o măsură satisfăcătoare, cu o intensitate mai mare decât în perioada de programare anterioară, datorită unei importanțe instituționale sporite și a implicării mai intense în deciziile operaționale.

Recomandări: lansarea unor inițiative importante de consolidare a capacităților pentru parteneri, astfel cum sunt prevăzute în cadrul măsurii de asistență tehnică, dar care nu au fost încă activate din cauza problemelor generale legate de această măsură;

Asistența tehnică

Concluzii: Activitățile de asistență tehnică se confruntă cu întârzieri serioase în implementare, în ciuda importanței considerabile a acestui tip de sprijin în transferul de cunoștințe, în îmbunătățirea capacităților de gestionare, administrative și implementare și, în general, în asigurarea dezvoltării corespunzătoare și eficiente a PNDR.

Recomandări: **Actualizarea nevoilor de asistență tehnică atât pentru AM, cât și pentru partenerii Programului**, pentru a se asigura că sunt detectate eventualele schimbări apărute față de programarea inițială; De asemenea, ar trebui luată în considerare **simplificarea normelor de implementare** (achiziții publice, plăți, control etc.) pentru a accelera selecția și contractarea proiectelor.

RNDR

Concluzii : În 2015, RNDR a fost creată în conformitate cu cerințele UE de reglementare privind intervalul de timp, obiectivele și modalitățile. De atunci, Rețeaua a dezvoltat strategia și instrumentele de comunicare adecvate, participând la evenimente atât la nivel național, cât și

european, cu scopul de a informa cu privire la posibilitățile de finanțare, inclusiv aspecte procedurale, pentru a sprijini potențialii beneficiari în elaborarea propunerilor de proiecte.

Recomandări: RNDR joacă un rol esențial în stimularea cunoașterii, informării și inovării în zonele rurale, precum și în promovarea dezvoltării eficiente a strategiilor locale prin crearea de rețele, astfel, **procedurile de selectare a operatorilor economici necesită a fi efectuate cu celeritate**, astfel încât să se asigure un sprijin prompt și punctual solicitanților și beneficiarilor;

